

NIEUWSBRIEF CANTONSPARK

Juni 2010

REDACTIE:

Huub van der Aa
 Angelique Bosch van Drakestein
 Rob Samson

INFORMATIE:

Vrienden van het Cantonspark
 Secretaris: Mevr. G.H.J. de Lange-Meijer,
 Rembrandtlaan 29, 3741 TA Baarn
 Tel: 035 - 541 3356
 E-Mail: secretariaat@cantonspark.nl

HOE WORDT U DONATEUR?

Voor een bijdrage van € 17,50 per jaar bent u donateur van de Stichting Vrienden van het Cantonspark. U steunt ons daarmee om het Cantonspark als waardevolle tuin voor Baarn te behouden.

Stort uw bijdrage op:

Bankrekening SNS Regio Bank Baarn,
 rekening nummer 98.35.74.944,
 t.n.v. Vrienden van het Cantonspark.

INHOUDSOPGAVE

3.	Ten geleide
6	De gele aardbeiplantjes
8	Nieuwtjes uit het park
11	Jaarverslag 2009
14	Het Cantonspark: een vogelparadijs?
Deel 1.
2??	Bomen over Boeken over Bomen

Voorplaat en binnenkant omslag : *Poncirus trifoliata*
 (nr 19B in de Gids)

Pluimes (*Fraxinus ornus*' Arie Peters') heeft in mei 2010 uitbundig gebloeid.

TEN GELEIDE

Het afgelopen voorjaar was langdurig veel te koud voor de tijd van het jaar. Tot ver in maart bleef het winters en pas medio mei kwamen de temperaturen in de buurt van de 20 graden. Een en ander had natuurlijk grote invloed op de natuur en daar kreeg ook het Cantonspark zijn deel van mee. Voorjaarsplanten kwamen met grote vertraging in bloei en bepaalde werkzaamheden konden pas veel later dan andere jaren worden uitgevoerd. Bovendien waren er opvallend grote verschillen tussen verschillende locaties, vaak vlak bij elkaar. We denken dan aan het in bloei komen van Forsythia's, Toverhazelaars en Aar-corylopsis, maar ook aan de kruiden, zoals de vroege Crocussen en andere bolgewassen, Anemonen, Maagdepalm en vele anderen. Maar toen de vorst zich terugtrok naar het hoge noorden herstelde alles zich vrij snel. In onze rubriek "Boom van de maand", op onze web site, stelden wij nog dat het in blad komen van de Berk een jaarlijkse constante gebeurtenis, zo rond 15 april is, maar dit jaar waren er al ruim een week eerder Berken in blad. En nu in de voorzomer doet zich nog een ander gevolg van de lange en koude winter voor: de rupsenplaag, die niemand kan zijn ontgaan. Vanaf medio mei bleken vele loofbomen getooid met sterk aangevreten bladeren van verschillende soorten rupsen. Niets om ongerust over te worden en tafeltje dek je voor de vele jonge vogels, ook in het Cantonspark.

In het vroege voorjaar is er met name aan de Heemskerklaan- zijde van het park een grote opruiming ondernomen van sterk

verwilderde ondergroei met allerlei struiken. Het zicht op het park is daardoor aanmerkelijk verbeterd. Dat daarbij ook enkele meer zeldzame soorten zijn “meegenomen” was niet te voorkomen. Erger was het dat er ook nesten van vroeg broedende vogelsoorten bij zijn gesneuveld. Op beide feiten hebben omwonenden gereageerd; op de sanering van groen heel positief, op de incidenten met de broedvogels uiteraard negatief. Terecht uiteraard ! Onze beheercommissie trekt wat dat betreft het boetekleed aan en zal in de toekomst nog meer betrokken worden bij het aansturen van dit type werkzaamheden, met name in de broedtijd.

Intussen is het Cantonspark nog steeds regelmatig in het nieuws. In feite gaat het dan vooral over de toekomst van de Wintertuin, en met name over de kostbare restauratie daarvan. Deze kwestie ligt vooral op het bordje van de gemeente, maar bij allerlei besprekingen met betrokkenen wordt het park daar terecht bij betrokken. Kas en park zijn in relatie tot elkaar tot stand gekomen en die nog steeds bestaande samenhang scoort hoog in subsidie-land. Wij hebben in besprekingen waarbij wij werden uitgenodigd, ons steeds aan het standpunt gehouden dat wij pas een keuze voor de toekomst van de wintertuin zullen steunen als de onderbouwing van de restauratie van de kas voldoende is uitgewerkt en als er een plan ligt dat in voldoende mate recht doet aan ons streven om de grote meerwaarde van het park in botanisch en cultuurhistorisch opzicht veilig te stellen.

Intussen is onze beheercommissie verder gegaan met het ontwikkelen van toe-

komstplannen. Met een grote boomkweker uit Zeeland hebben wij een regeling getroffen dat hij ons in ruil voor jaarlijks wat stekmateriaal en zaden van bepaalde bomen, exemplaren levert van een aantal bijzondere bomen, die passen in de collectie van het Cantonspark. Door vernieuwing van de muur tussen park en tuinen van Faas Eliaslaanbewoners zijn er een aantal grote struiken gesneuveld en is er ruimte vrijgekomen voor zulke aanwinsten.

Op dit moment is er omtrent de toekomst van de Wintertuin en de gevolgen voor het park nog niets met zekerheid te zeggen. Maar onze donateurs kunnen er op vertrouwen dat stichtingsbestuur en beheercommissie ten aanzien van alle plannen die voorbij komen de vinger aan de pols zullen houden.

Het bestuur van de Stichting Vrienden van het Cantonspark

De verschillende appelsoorten in het park
bloeiden dit voorjaar uitbundig

De gele aardbeiplantjes

Het is alweer jaren geleden dat iemand mij vroeg of ik wist waar die kleine geelbloemige aardbeitjes in het park vandaan kwamen. Ik had ze eigenlijk nooit bewust gezien maar toen iemand het mij vroeg moest ik er wel aandacht aan geven. En vanaf dat moment zag ik ze die zomer ineens overal. Het vervelende was dat ik er met de mij ter beschikking staande boekjes, inclusief flora's, niet achter kwam wat de naam nu precies was en mijn ergernis werd groter toen ik ze ook in een particuliere tuin in Baarn zag staan en van de eigenaresse te horen kreeg dat het een

lastig onkruid was waarvan ik maar beter geen exemplaren kon uitspitten voor mijn eigen tuin.

Intussen had ik al "beproefd" dat de aardbeitjes van deze plant, ook als ze lekker rijp zijn, niet smaken naar hun vermeende dubbelgangers.

Door een toeval liep ik tenslotte toch tegen de goede naam aan: *Duchésnea indica*, en vervolgens was het een koud kunstje om erachter te komen dat het inderdaad om een nauwe verwant van de Wilde aardbei gaat en dat een oud synoniem zelfs *Fragar-*

ia indica of *Potentilla indica* is. Het plantje heeft volgens mij geen Nederlandse naam.

Uit de sleutel tot de genera van de familie van de Roosachtigen (Rosaceae) leer je dan al snel dat *Fragaria* en *Duchsnea* beiden een bloembodem hebben die vergelijkbaar is met die van de echte aardbei en dat het verschil neerkomt op de bloemkleur: wit voor de echte Aardbeien en geel voor onze *Duchesnea indica* en dat het zó gek nog niet is als je met enige floristische vormenkennis even op het verkeerde been wordt gezet.

Beide hebben vergelijkbare uitlopers en in Groei en Bloei van juli 2009 wordt in de rubriek advies bij uw tuinvragen uitgelegd dat – wil je van het lastige onkruidje af komen, je die uitlopers voortdurend moet weghalen, wat vooral niet gemakkelijk lijkt te zijn als je het plantje hebt laten ontsnap-

pen tot in het gazon. In een ander boekje staat de plant overigens onder de echte rotsplanten. Ik heb het overplanten in mijn tuin overigens niet moeten bekopen met een lastig in te perken verwildering want de plant is na enkele succesvolle jaren vanzelf weer van het toneel verdwenen. Het is voor mij gewoon één van de vele soorten met een verhaal, dat ik in het Cantonspark op enkele plaatsen met extra aandacht volg en in ieder geval ook gedoog.

Huub van der Aa

Nieuwtjes uit het park

- Het jaar was nauwelijks één week oud of we konden alweer de eerste ernstige vandalenstreek noteren: het openings en sluitingsmechanisme van de hoofdingang aan de Faas Eliaslaan werd vernield en prompt bleek dat de poort niet meer dicht kon. De reparatie nam nogal wat tijd in beslag. Ook later dit jaar werd het mechanisme van de hoofdingang opnieuw onklaar gemaakt

- De winter van 2009-2010 onderscheidde zich van een lange reeks voorafgaande winters door de lange duur en de uitzonderlijk vele sneeuwdagen. Vooral de fotografen konden deze winter hun hart ophalen en voor de komende jaren hebben zij, en wij, materiaal genoeg voor onze nieuwsbrieven, kerstkaarten en andere promotionele activiteiten. Op zaterdag 6 maart viel de laatste sneeuw en was de wereld weer even helemaal wit. De zon, die de daaropvolgende dagen veelvuldig scheen

had intussen kracht genoeg om deze late sneeuw weer snel te doen smelten. Lichte tot matige vorst, vooral 's nachts, bleef tot ongeveer 10 maart het karakter van het zeer prille voorjaar bepalen, maar overdag werd het net warm genoeg om in de eerste week van maart de Hazelaars en de vroege crocussen aan de praat te krijgen.

- Op maandag 8 maart heeft Crista van de Vlag in het kader van een werkstuk i.v.m. haar studie, een grondboring verricht in het Cantonspark. De boring werd verricht op een plek dicht bij de vijver, ter hoogte van het Pinetum. Het genomen monster toonde aan dat de bodem ter plaatse bestaat uit een opeenvolging van zand met veel wortels, vervolgens klei en leem met naar beneden een afname van het aandeel van de wortels. Tevens dat in bepaalde monsters deze grondsoorten gemengd voorkomen. In feite bevestigt

dat wat we uit overlevering weten, namelijk dat August Jansen indertijd geprobeerd heeft de betrokken vijver door te trekken richting toenmalig IJsselmeer, en dat hij de daarbij vrijkomende grond in de onmiddellijke omgeving van de oorspronkelijke vijver heeft laten deponeren

- De massieve stam van de Bitternoot, *Carya cordiformis*, die tijdens de zware meiorstorm gesneuveld was, werd de rest van

het jaar bewaard, om op 27 februari 2010 te kunnen worden geveild tijdens de jaarlijks houtveiling van de Bosgroep Midden Nederland in Ede. De loodzware stam werd kort daarvoor opgehaald om naar Ede vervoerd te worden. Hout van *Carya* is van zodanige kwaliteit dat er van verschillende kanten belangstelling voor was. In Baarn resten van deze in West Europa zeldzame, en in ons geval ook monumentale boom

alleen nog enkele houtmonsters en een paar galachtige uitwassen, die waarschijnlijk te beschouwen zijn als reactie van de boom op ter plaatse afgestorven “rustende knoppen”.

- Tijdens eerste pinksterdag, 23 mei, deden tussen de 5 en 600 scouts in kleine groepjes het Cantonspark aan. In het kader van het 100-jarig bestaan van scouting Nederland werd er in en rond Baarn een soort speurtocht georganiseerd, waarbij het Cantonspark diende als rust- en controle punt. De Vrienden van het Cantonspark waren al vroeg, vanaf half acht, present om de leiders van de scouts bij te staan en te helpen om verschillende faciliteiten te optimaliseren. De dag werd begunstigd door prachtig vóórzomerweer. Rond vijf uur in de middag was alles weer rustig in het park.

- Een delegatie uit bestuur en beheer heeft op woensdag 2 mei een bespreking gehad met Wethouder Henk v.d. Kerk en enkele ambtenaren over de samenwerking met Eemfors, de kwaliteit van het uitgevoerde werk en de onderlinge communicatie. Tevens deed de wethouder mededelingen over de gang van zaken rond de noodzakelijke restauratie van de Wintertuin. Hij verwacht dat daar nog dit jaar daadwerkelijk mee kan worden begonnen.

Jaarverslag 2009

Het bestuur van de Stichting Vrienden van het Cantonspark bestond in 2009 uit slechts vier actieve personen: Huub van der Aa, vice-voorzitter, Greet de Lange, secretaris, Wilco van Dijen, penningmeester en Rob Samson, PR functionaris. Het bestuur heeft vijfmaal vergaderd: op 5 februari, 18 mei, 14 juli, 3 september en 23 november. De afwezigheid van de voorzitter, Angeli-que Bosch van Drakestein i.v.m. een jaar studie tuinarchitectuur in Engeland en het aftreden van Jet Koot per 1 januari 2009, heeft op de overgebleven bestuursleden een extra claim gelegd.

Het gebeuren rond de Wintertuin heeft veel aandacht en tijd gevraagd. Vice-voorzitter en secretaris hebben zoveel mogelijk de bijeenkomsten hierover bijgewoond en waar nodig, is door Huub van der Aa ingesproken.

Niet alleen het bestuur, maar ook de beheercommissie heeft te maken gehad met een kleinere bezetting. Ruud de Meij heeft de voorzittershamer van Huub van der Aa overgenomen en is bijna dagelijks in het park aanwezig geweest. Overige leden van de beheercommissie zijn: Huub van der Aa, Geertje Bakker, Hans Persoon en Just Bleekemolen. Ook hier werd het ontbreken van Angeli-que Bosch van Drakestein gevoeld, zeker waar het alle com-motie rond de Wintertuin betrof, gezien het feit dat zij het meest betrokken is bij dit onderwerp.

Wijziging bij Eemfors in de personele bezetting en ziekte bij de verantwoorde-lijke gemeenteambtenaren hebben het

aansturen van de mensen die het prakti-sche werk moeten doen niet gemakkelijker gemaakt. Mede hierdoor en door de onze-kerheid over de uiteindelijke restauratie van Wintertuin en Park is een beheerplan nog niet gerealiseerd.

De gratis maandelijks publieksrondleidin-gen zijn gehouden op: 14 april, 14 mei, 16 juni, 16 juli, 18 augustus, 19 september en 24 oktober. In 2009 is voor het eerst gekozen voor één poster waarop alle data van de rondleidingen vermeld stonden. Deze poster is op verschillende plaatsen in Baarn en Lage Vuursche opgehangen. Voor iedere rondleiding verschijnt een korte aankondiging in diverse media en staan de data vermeld op de activiteiten-strip die iedere maand in een grote oplage verschijnt. De opkomst was goed, meestal werd in twee groepen rondgeleid. Enkele rondleidingen op verzoek hebben even-eens plaats gevonden. Huub van der Aa, Geertje Bakker, Corry Kamphorst, Greet de Lange, Tera Naafs en Betty Rootselaar hebben de rondleidingen verzorgd. Steef van der Aa heeft haar coördinerende taak om gezondheidsredenen moeten beëin-digen. Corry Kamphorst moest halver-wege het seizoen wegens ziekte afhaken, evenals Ariane Schippers door verhuizing naar elders.

Een belangrijk communicatiemiddel met de donateurs is de Nieuwsbrief die twee-maal per jaar verschijnt. In het december-nummer zijn weer foto's en een gedicht opgenomen van donateurs. Dat is als een prettige ontwikkeling ervaren en duidt op

betrokkenheid. Actuele informatie is altijd te verkrijgen op de website waar iedere maand ook 'de boom van de maand' besproken wordt. Vanaf september 2007 zijn in het archief alle 'bomen van de maand' terug te vinden.

De Nieuwsbrieven van 2005 t/m juni 2009 kunnen gedownload worden.

Op 20 februari is de vernieuwde kinderboerderij officieel geopend in o.a. de aanwezigheid van een afvaardiging van het bestuur en de beheercommissie.

In de nacht van 27/28 mei zijn door een hevige storm diverse bomen in het park geveld, o.a. de grote Bitternoot aan de kant van de Piet Heinlaan. De boom nam één van de drie stammen van de Zelvova mee die inmiddels is gestut in afwachting van doorgroei of afsterven. De stam van de Bitternoot is in 2010 op een bijzondere hout-

veiling aangeboden.

Op 9 juni heeft een constructief gesprek plaats gevonden van een delegatie van het bestuur en de kinderboerderij, over het bestrijden van het vandalisme met de heren Knoops en Bunschoten van Politie Eemland. Duidelijke afspraken zijn gemaakt en op hun advies zijn bij de ingangen van het park borden 'Verboden Toegang' geplaatst door de gemeente. Dat geeft betere mogelijkheden om na sluitingstijd op te treden.

Uiteraard is ook dit jaar weer deelgenomen aan het Cultureel Festival op 5 september. De plek op de parkeerplaats in het Oranjepark was plezierig, veel belangstellenden zijn langs geweest, enkele nieuwe donateurs konden worden ingeschreven.

Op 12 september heeft 'Groei en Bloei' haar 110 jarig jubileum gevierd op het terrein

van het Bomencentrum van Hans Blokzijl, ook daar heeft het bestuur acte de présen-
ce gegeven.

De donateursavond op 15 oktober in Het Brandpunt heeft o.a. in het teken gestaan van het raadplegen van de aanwezigen omtrent de plannen voor de Wintertuin en het bestaansrecht van de Stichting Vrienden van het Cantonspark in de toekomst. Het was een geanimeerde bijeenkomst.

Het hele jaar 2009 hebben de ontwikkelingen rond de restauratie van Wintertuin en Cantonspark een grote rol gespeeld. In diverse media is daarover uitvoerig bericht. De twee voorstellen van het College van B & W zijn afgewezen en of het voorstel van de Raadscommissie : theemuseum/theetuin met lichte horeca etc. geëffectueerd zal worden in 2010 is op dit moment nog onduidelijk. Plannen van een groep enthousiaste mensen opgestart vanuit de

Kinderboerderij verdienen zeker ook onze aandacht. Daarnaast is er belangstelling van particulieren.

Een ding is duidelijk, op korte termijn zal er iets moeten gebeuren. Op dezelfde voet doorgaan als de laatste twintig jaar, kan niet meer, willen de grote verscheidenheid aan bomen en struiken en de verschillende monumenten in het park bewaard blijven. Voor het bestuur van de Stichting Vrienden van het Cantonspark staat het behoud van de meerwaarde van het park voorop, daar heeft zij zich sinds haar oprichting voor ingezet en zal dat blijven doen. Zij zal dan ook alle plannen kritisch blijven volgen en de expertise die zij heeft opgebouwd niet verloren laten gaan. Dat mogen onze trouwe donateurs ook in 2010 van ons verwachten.

Maart 2009. *Greet de Lange*

Het Cantonspark, een vogelparadijs ?

Deel 1

Jaren geleden heb ik met Dr. Gerard de Vries een gesprek gehad over de mogelijkheden van een studie naar de vogels in het Cantonspark. De Vries was, net als ik gepensioneerd mycoloog van het Centraalbureau voor Schimmelcultures in Baarn, en dus als vogelaar een amateur, maar tevens had hij als zodanig een ervaring die terugging tot in de dertiger jaren van de vorige eeuw en heeft hij zich als ornitholoog landelijke bekendheid verworven. Wij beiden hebben echter nooit systematisch gegevens verzameld betreffende de avifauna van het Cantonspark. Zijn kennis van de vogels in het park berustte op regelmatige waarnemingen, die tegen de achtergrond van een grondige kennis van de lokale avifauna in ruimere zin, wel degelijk in een waardevolle, hoewel onvolledige opsomming zou kunnen resulteren.

Begin 2005 bleek de Vries ernstig ziek te zijn en in juni van dat jaar is hij overleden. In deze periode besloten wij om alle verzamelde gegevens uit te werken en er een voorlopige publicatie van te maken. Tot kort vóór zijn overlijden bezocht ik hem regelmatig en kon hij mij met raad en daad helpen bij het schrijven aan dit artikel. Tevens hielp ik hem met het uitzoeken van de honderden schilderijen die hij gemaakt had en kon een aantal geschilderde vogelportretten apart leggen om eventueel als illustraties te gebruiken.

Het resultaat van onze inspanningen is een verhaal dat veel te lang is geworden

om als geheel in onze nieuwsbrief op te nemen. Ik zal het daarom in delen publiceren. Gezien de voorgeschiedenis draag ik deze artikelenreeks op aan de nagedachteenis van mijn vriend Gerard de Vries.

De lijst van vogels van het Cantonspark is een voorlopige lijst. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat de artikelen anderen zal inspireren om wat meer op de vogels in het park te letten en gegevens te verzamelen en beschikbaar te stellen voor een later te publiceren definitieve lijst. Want van een aantal soorten zijn nauwelijks of geen gegevens beschikbaar terwijl kan worden aangenomen dat ze wel degelijk in of rond het park kunnen voorkomen. Het is ons bekend dat verschillende omwonenden, maar ook regelmatige bezoekers van elders, gegevens over de avifauna van het park hebben verzameld.

Het zal hieronder blijken dat ik ook gegevens over de omgeving van het park verwerkt heb naast eerder gepubliceerde gegevens uit publicaties over de avifauna van onze regio. De Vries zelf heeft vanaf midden jaren dertig van de vorige eeuw natuurdagboeken bijgehouden waarin hij naast andere vondsten en waarnemingen nauwkeurig alle vogels die zijn pad kruiste heeft vermeld.

De oudere dagboeken (1936 t/m 1968) zijn o.a. verwerkt in het in 1971 verschenen standaardwerk Avifauna van Midden-Nederland. Het laatste dagboekje eindigt in april 2005 met waarnemingen van de

Fitis en zowel de Groene als Grote bonte specht in Groeneveld, het bijna dagelijkse excursie terrein van de Vries. De laatste ontroerende notitie is van 1 juni van dat jaar: "voor in eigen tuin: Meikever worstelt in de grassprietten: niet gezien dat hij wegvloog"

Ook in het in 1987 verschenen boek "Vogels tussen Vecht en Eem" (Jonkers et al, 1987) zijn veel gegevens te vinden over de vogelbevolking van Eemland, maar het Cantonspark komt in deze boeken niet aan de orde. Dat is ook niet het geval in het in 1970 verschenen rapport over de Avifauna van de gemeente Baarn in 1970 (v.d. Bergh et al, 1970), waarin de in 1970 verzamelde gegevens betreffende de broedvogels van Baarn zijn opgetekend. Baarn is voor dit rapport opgedeeld in 71 gebieden waar

een aantal waarnemers op 11 data tussen 12 april en 8 juni van dat jaar broedgevalen hebben geteld. Het Cantonspark wordt ook hier niet expliciet genoemd, hoewel één van de tellers een Utrechtse botanicus was die er regelmatig moet zijn geweest. De lijst van broedvogels voor de bebouwde kom van Baarn, inclusief het Cantonspark kan, net als de bovengenoemde boeken, gebruikt worden als vergelijkingsmateriaal voor de vogelbevolking van het park nu, en worden meegenomen bij de beoordeling van de kans op het tegenkomen van bepaalde soorten in het park.

Bij de gegevens van de Vries kan nog worden opgemerkt dat het vaak waarnemingen betreft uit de directe omgeving

Staartmezenfamilie (aquarel Gerard de Vries)

van het park, want de Vries werkte decennia lang als medisch mycoloog in het CBS, dat eerst aan de Javalaan, later aan de Oosterstraat was gehuisvest. Deze instituten hadden een gemeenschappelijke achtertuin met veel bomen en vooral ook rust. Als daar tijdens een Notenkrakerinvasie vrijwel dagelijks Notenkrakers te zien waren kan worden aangenomen dat ze in die periode zeker ook in het Cantonspark aanwezig zijn geweest. Ik zelf heb de beelden van deze vogel, in het park, waarschijnlijk in de zeventiger jaren, nog op mijn netvlies, maar heb in vroeger jaren verzuimd om alles netjes op te schrijven.

Met behulp van een reeks meer recente waarnemingen en gegevens van verschillende regelmatige bezoekers van het park konden wij zo tot een alleszins representatieve lijst van vogels in het Cantonspark komen. In deze lijst zijn de gedocumenteerde waarnemingen in het park zelf vaak vergeleken met gegevens die over de avifauna van Baarn uit bovengenoemde meer algemene bronnen kunnen worden afgeleid.

Gezien de voorgeschiedenis, of beter gezegd het ontbreken van een voorgeschiedenis, moet de hieronder weergegeven lijst van vogels worden gezien als een voorlopige basis voor verder onderzoek. Zo zijn er tal van vogels in opgenomen waarvan het voorkomen door waarnemingen is gestaafd, maar waarvan niet met zekerheid kan worden aangegeven tot welke categorie de betreffende soort behoort: broedvogel, standvogel, trekvogel of toevallige gast. Ik heb er daarom voor gekozen om per soort aan te geven wat we zeker weten en geen definitieve

uitspraak te doen over de status van alle opgenomen soorten. Uiteraard wordt die status van dié soorten waarvan dat wel bekend is wel vermeld. Het resultaat is een lijst geworden met veel soorten en, meestal onuitgesproken, veel open blijvende vragen. Het staat, gezien de frequentie van waarnemingen elders in Baarn, soms tot onder de rook van het park, vrijwel vast dat soorten als bijvoorbeeld de Havik, twee soorten Vliegenvangers, de Beplijster en veel anderen in ieder geval incidenteel ook in het park moeten zijn geweest, maar dat directe, gedocumenteerde waarnemingen daarvan ontbreken. Er moet in de toekomst dus nog heel wat werk worden gedaan om tot een meer complete, geannoteerde lijst te komen.

DE SOORTEN

In het hiernavolgende overzicht worden nagenoeg alle wilde vogelsoorten opgesomd waarvan vaststaat dat ze ooit in het park zijn gezien of gehoord. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen de huidige vogelbevolking en waarnemingen uit vroeger jaren. Een dikke vijftig jaar geleden lagen de verhoudingen in de vogelwereld anders dan nu. Dat komt omdat er soorten vrijwel uit de regio verdwenen zijn (zoals de Nachtegaal en de Wielewaal) en er dus ook voor het Cantonspark geen recente waarnemingen zijn, of dat er vogels zijn bijgekomen (zoals de Turkse tortel, in de tweede helft van de vorige eeuw). Van de verdwenen vogels staat het natuurlijk nooit vast dat ze niet nog eens zullen terugkomen. Bij de huismus is dat bijvoorbeeld het geval geweest. Deze vroeger talrijke soort is (lan-

delijk !) sterk teruggedrongen en was ook in het Cantonspark uit het beeld verdwenen. Maar recent is de Huismus weer aan een opmars begonnen en de eerste exemplaren zijn althans rond de kinderboerderij, in het Cantonspark weer te zien geweest.

Of de overgang van het park van de Universiteit naar de gemeente, dus van een enigszins beschermd gebied naar een openbare ruimte, invloed heeft gehad op de samenstelling van de vogelbevolking is niet bekend. Daarvoor ontbreken systematische tellingen van vóór en na de overgang.

In de vogelboeken wordt een aantal categorieën onderscheiden. De daarmee samenhangende terminologie en de gebruikte aanduidingen om de frequentie van waarnemingen aan te geven worden hier zoveel mogelijk ook gebruikt, als dat uit de bekende gegevens is af te leiden. Een vogel die in het voor de soort geëigende seizoen bijna dagelijks aanwezig is heet algemeen; bij trekvogels dus alleen gebruikt in het daarvoor geëigende seizoen). Zo spreken we ook van niet algemeen, zeldzaam, zeer zeldzaam of vermoedelijk verdwenen. Een trekvogel is alleen als doortrekker of als wintergast aanwezig, wat niet wegneemt dat ze vaak langere tijd in het park kunnen blijven hangen). De kwalificatie broedvogel, spreekt voor zich, hoewel er vaak een vraagteken bij hoort te staan omdat er geen nesten gevonden zijn maar uit het gedrag kan worden opgemaakt dat er wel degelijk in het park of directe omgeving gebroed is. Standvogel is soms een moeilijk begrip. De algemene Roodborst van eigen bodem trekt in het najaar weg maar wordt 's winters vervan-

gen door soortgenoten uit het noorden. Men kan deze twee categorieën onderscheiden maar dat is specialistenwerk. Tenslotte is er nog een niet erg gebruikelijke, maar hier m.i. toepasselijke categorie overvliegende soorten. Dat betreft vogels die in het park mogelijk nooit een poot aan de grond hebben gezet, maar vanuit het park, soms zelfs regelmatig, te zien zijn in de lucht. Daartoe horen bijvoorbeeld de ganzen, die regelmatig in grote formaties over onze regio trekken, vaak bij weersverandering in het koude seizoen. Natuurlijk is het spectaculair om, met de monumentale bomen van het Cantonspark op de voorgrond, tientallen laagovervliegende ganzen te kunnen spotten, maar om ze daarom tot de vogelbevolking van het park te rekenen gaat te ver. Datzelfde geldt voor heel wat andere zwervers en trekkers, zoals grote groepen kieviten, Goud- en Zilverplevieren, zelfs overtrekkende Ooievaars, een enkele verdwaalde Aalscholver, Grutto of Scholekster en vele anderen. Maar andere soorten uit deze categorie verschijnen wel degelijk in het luchtruim boven het park omdat ze daar gericht naar voedsel zoeken. Daar horen de verschillende zwaluwsoorten bij en in bepaalde gevallen ook meeuwen, die op warme zomeravonden ineens vanuit het niets in het luchtruim boven het park kunnen verschijnen omdat er duizenden mieren tegelijk op de vleugels gaan voor hun bruidsvlucht. Ik zal bij de keuze van de hieronder te behandelen soorten dat onderscheid tussen toevallige overvliegers en gericht juist hier voedsel zoekende vogels mee laten tellen.

Bij de hieronder volgende opsomming gebruiken we de familienamen die men

ook in de meeste vogelboeken kan aantreffen. Ze zijn bij veel vogelaars slecht bekend, maar ze geven hier een mogelijkheid om de soorten in natuurlijke groepen in te delen. Ik heb deze groepen genummerd en gerangschikt in de gebruikelijke systematische volgorde. Omdat het hier het eerste van een aantal voorgenomen artikelen betreft worden bepaalde nummers nu nog overgeslagen, in afwachting van nadere gegevens.

1. DE REIGERS EN ROERDOMPEN (ARDEIDAE)

De Blauwe reiger is een soort die regelmatig in het Cantonspark te gast is. Ik dacht eerst dat het vooral om winterwaarnemingen zou gaan, vooral strenge winterperiodes. Er is jaren geleden een winter geweest waarin een reiger dagelijks op het ijs van de vijver te zien was, omdat daarin een aantal vissen dicht onder het oppervlak ingevroren zat. Met de meeuwen moest hij dan vechten om zijn dagelijkse portie. In de voorzomer van 2005 werd er eens, vroeg in de morgen, een reiger betrappt toen hij een piepjong eendje uit de vijver meepikte.

Er bestaat ook een verhaal als zouden reigers in het verleden in de noordpunt van het park gebroed hebben, althans een poging daartoe in het werk gesteld hebben. Maar zolang daarover geen gedocumenteerde waarneming van boven water komt blijft het voor ons een gerucht.

Een vertegenwoordiger van deze groep die het de laatste decennia steeds beter doet in ons land is de Ooievaar. Het is voorlopig nog geen bewoner van het Cantons-

park, maar toch kan de vogel vanuit het Cantonspark soms gespot worden. Op 28 juli 2007 vlogen er 4 ooievaars over het park, in zuid-westelijke richting. We zagen ze van ver aankomen en konden ze goed volgen want ze vlogen heel rustig, bijna statig over. Toen ze boven het park vlogen draaiden ze hoog in de lucht een halve cirkel, alsof ze op hun schreden wilden terugkeren. Maar als snel vervolgden ze hun weg weer in de oorspronkelijke richting. Een verklaring voor dit merkwaardige gedrag zou kunnen zijn dat de lucht boven het park wat eerder opwarmt dan in de omgeving en dat de vogels daardoor even in een zone met meer thermiek terecht kwamen. Het is bekend dat veel vogels gebruik maken van thermiek, om in hoger sferen te geraken. Ook van andere vogels zijn wel waarnemingen boven het Cantonspark gedaan die op een soortgelijk gedrag wijzen en op de mogelijkheid dat hier zeer lokaal wel eens vaker warme luchtstijging voorkomt dan in de gebieden rond het park. Zie o.a. bij de Buizerd.

In dezelfde week waarin bovengemelde waarneming werd gedaan werd boven het uiterste westen van Baarn een groep van ca 12 Ooievaars waargenomen, die op grote hoogte overtrokken, ook in ZW richting.

2. EENDEN, GANZEN E.A. (ANATIDAE)

In het Cantonspark zijn regelmatig eenden te zien. Dat zijn hoofdzakelijk halftamme eenden, die zich er overigens wel "in het wild" kunnen voortplanten. Nesten zijn gevonden nabij de vijver maar ook op andere, vaak onverwachte plaatsen. In 2005 broedde er bv een Wilde eend in

een hoek van de rozentuin, achter de Kinderboerderij. In de andere hoek van dit perceel broedde voorjaar 2006 een eend op een gemakkelijk waarneembare plek. Dit broedgeval werd door kleine lieverdjes echter wreed verstoord, waarna ze de eieren tegen het bedrijfsgebouw kapot gooiden. Maar ieder jaar zwemmen er in het voorjaar wel wat jonge eendjes rond in de vijver. Ook de Wilde eend wordt er regelmatig gezien, met name na de broedtijd als er regelmatig eenden pendelen tussen rust- en voedselgebieden. Ze gedragen zich overigens als de tamme eenden en laten zich even relaxt voederen vanaf de oevers van de vijver.

Het Waterschap Vallei en Eem beperkt het aantal eenden in de Baarnse vijvers, omdat er elk jaar meer eenden overblijven dan het ecosysteem van de vijvers kan verdragen. Een te veel aan eendenmest verpest het water; er komt overdadige algengroei, vissen en insecten zijn daarvan de dupe. (zie de Baarnsche Courant van 20 en 22 april 2005).

De relatief kleine vijver van het Cantonspark had vroeger zeldzaam zuiver water, gevoed door enkele bronnen. Die bronnen zijn nauwelijks nog actief, de grondwaterstand is verlaagd en het water is sterk vervuild door allerlei oorzaken: te veel afgevallen bladeren, meststoffen (ook van de eenden) en na 1987, toen het park openbaar werd, het dumpen van allerlei afval, etensresten, verpakkingen en hele pakken met kranten, waar de bezorgers zich van willen ontdoen.

Eenden worden, soms overmatig, gevoerd door bezoekers maar van een nest uitge-

zwommen jonge eendjes worden er maar weinig vliegvlug. Waardoor ze verdwijnen is niet steeds met zekerheid vast te stellen maar uit eigen waarnemingen blijkt dat de vele rondzwerfende katten en in de maanden waarin ze jongen hebben ook de kauwtjes er in ieder geval een aantal voor hun rekening nemen. Bijzondere wilde eendensoorten, waarvan er toch regelmatig een aantal in de nabije Eempolder verblijven, worden in de te kleine waterpartijen van het Cantonspark waarschijnlijk nooit waargenomen.

Over de ook tot deze grote familie behorende wilde ganzen is in de inleiding al een opmerking gemaakt. Ze behoren niet echt tot de vogelbevolking van het Cantonspark.

3. ROOFVOGELS – FALCONIDAE

De roofvogel die vanuit het Cantonspark het meest kan worden gezien is de Buizerd. Het is een algemene verschijning in de regio met zelfs broedgevallen binnen de bebouwde kom. Ook in de nabije Eempolders verblijven regelmatig Buizerden. De vogels vallen vooral op als ze alleen of met meerderen in grote cirkels overvliegen, soms heel hoog, gebruik makend van thermiek. Hun karakteristieke roep is vaak het sein om naar boven te kijken voor de bevestiging. Of ze ooit in het Cantonspark gebroed hebben weet ik niet. Ook hier wrekt zich het feit dat er nooit een goed gedocumenteerd onderzoek naar de vogelbevolking van het park is gedaan. Zelf heb ik in het Cantonspark éénmaal een Buizerd verrast, die was neergestreken op de prullenbak bij de vijver. Maar dat is

lang geleden en ik weet alleen nog dat het in het winterseizoen was. De vogel vloog overigens onmiddellijk op en verdween in noordelijke richting. Op een warme septemberavond in 2005 eindigde een rondleiding door het park in het Pinetum, onder de Mamoetboom. Het was al bijna donker toen er ineens een heidens kabaal klonk uit de boomtop. Daar was kennelijk een Buizerd, luid roepend, neergestreken nabij een aantal spreuwen die daar al een slaapplek voor de nacht hadden gevonden, maar nu, kennelijk geschrokken, opvlogen en heel agressief begonnen te roepen.

Een bijzonder waarneming aan de buizerd werd op 3 augustus 2007 gedaan. Die ochtend stond ik rond tien uur met enkele mensen van Eemfors te praten voor de deur van het bedrijfsgebouw. Het was een snel opwarmende zomerdag met weinig bewolking. Plotseling viel er met een doffe plof iets vlak naast ons op de grond. Mijn eerste gedacht was "We worden bekogeld met rotte appels of zoiets" maar mijn dirty mind werd al snel afgestraft. Nog vóór we goed konden kijken wat er uit de lucht was komen vallen scheerde een luid roepende Buizerd vlak boven onze hoofden over de dakrand, maar trok bij het zien van ons meteen weer op om enkele malen, luid kermend, over onze hoofden te blijven cirkelen. Het neergeplofte "ding" was inmiddels herkend als een grote veldmuis, die flink bloedend op het pad lag na te trillen. De Buizerd had zijn verse prooi dus laten vallen en probeerde die alsnog op te pikken. Om hem te helpen pakte ik de nog warme muis bij de korte staart en legde hem op het gazonnetje vóór het gebouw. Ik zwaaide er een keer mee naar de Buizerd,

die even bijna stil bleef staan in de lucht, boven de rozentuin. Maar het was kennelijk te naïef van mij om te denken dat ik de vogel daarmee zijn prooi kon teruggeven. Hij moet het tafereeltje hebben gezien en gevolgd maar meteen ook hebben geconcludeerd dat ik hem zijn prooi had afgenomen. Hij draaide nog één grote ronde boven onze hoofden en verdween met een luide kreet uit het zicht.

Intussen hadden we allemaal naar de lucht staan staren en ontdekten toen hoog boven het Cantonspark een groep van 13 buizerden, die daar om elkaar heen cirkelden. We konden ze nog lang volgen want ze bleven enige tijd op dezelfde plaats hoogte maken. Het leek er op dat zij boven het Cantonspark een zone met sterke thermiek hadden aangetroffen en van die kans gebruik maakten om hogerop te komen alvorens hun reis in zuidoostelijke richting te vervolgen. Of onze muizenjager tot dezelfde groep hoorde is natuurlijk een onbeantwoorde vraag gebleven.

Er worden nog al eens gedeeltelijk geconsumeerde vogels gevonden van een formaat dat het best wel eens slachtoffers van de Buizerd zouden kunnen zijn. Met name geslachtofferde duiven behoren tot zijn prooien. Maar vast staat dat er in het vroege voorjaar van 2004 gedurende enkele weken ook een Sperwer in het park verbleef, waarvan gezien werd dat hij tot tweemaal toe een duif pakte. Van één van de twee heb ik zelf resten gezien en die waren van een Turkse tortel. De Sperwer was vroeger een regelmatige broedvogel in onze regio. De Vries telde in 1944 bijvoorbeeld 10 broedgevallen in de bosgebieden rond Baarn, maar 25 jaar later

was dat aantal al gehalveerd. Op 13 februari 1980 zag de Vries twee "baltende sperwers" in de nabij het park gelegen tuin van het Fytopathologisch laboratorium WCS. Het blijft zaak om naar deze fraaie rover uit te blijven zien.

Van een aantal andere roofvogels staat vast dat ze recent of lang geleden in Baarn wel werden gezien. Er zijn tal van waarnemingen van Torenvalken, Boomvalken en Havikken maar niet expliciet in het Cantonspark. Wel werd laatstgenoemde in maart 1974 herhaaldelijk gesignaleerd in de tuin van het WCS-laboratorium. En een bijzondere gast was de Blauwe kiekendief, die in het vroege voorjaar van 1979 regelmatig in dezelfde tuin werd gesignaleerd. Op 5 februari van dat jaar ving hij daar een spreeuw ! En tot in maart was de vogel daar vlgs de Vries een vaste klant. Uit die waarnemingen in de nabijheid van het Cantonspark kan natuurlijk niet zomaar worden geconcludeerd dat de vogels ook daadwerkelijk zijn overgestoken, hoewel hemelsbreed nauwelijks 300 meter moest worden overbrugd en de verblijfsomstandigheden in het park zeker niet hebben ondergedaan voor die in de directe omgeving. Met name voor deze groep van roofvogels geldt dat we graag in het bezit komen van meer gegevens en waarnemingen in meer recente tijden.

6. MEEUWEN EN STERNS (LARIDAE)

Vertegenwoordigers van deze familie zijn vrijwel dagelijks in de lucht boven het Cantonspark aanwezig, maar komen veel minder vaak aan de grond. Toch komen Kapmeeuwen, Zilvermeeuwen en Storm-

meeuwen (G. de Vries) vooral in strenge winters regelmatig kijken of er iets van hun gading is te vinden in het park. Dat kunnen resten brood zijn, die voor de eendjes zijn achtergelaten, maar ook heb ik wel eens een Zilvermeeuw zien inhakken op een in het ijs van de vijver ingevroren vis. Onder geheel andere omstandigheden, namelijk tijdens warme zomeravonden zijn boven het park rondcirkelende meeuwen een duidelijke aanwijzing dat bepaalde mieren met hun bruidsvlucht zijn begonnen. Soms zie je eerst de meeuwen boven bepaalde wijken van Baarn en Cantonspark rondvliegen en pas dan ga je eens om je heen kijken om te constateren dat overal mieren op de vleugels gaan, om zich met de thermiek van zulke avonden naar hoger sferen te laten vervoeren, waar ze op een bepaald niveau met elkaar paren. Met name de overal talrijk aanwezige Wegmier, ook wel Stoeptegelmier genoemd (*Lasius niger*) kan zó massaal, als op een teken van een onbekende regisseur, het luchtruim kiezen, dat het voor meeuwen (ook wel zwaluwen en zelfs spreeuwen) in hoger sferen tafeltje dekje is. Deze mierensoort komt talrijk voor in het hele dorp en dus ook in en rond het Cantonspark . Met name de uitzwerrende koninginnen zijn ten tijde van de bruidsvlucht dik en zeer vetrijk en vormen een welkome lekkernij voor meeuwen, die in feite geen echte insecteneters zijn. Het zijn vooral Kapmeeuwen die zich dan plotseling in grote getale boven het dorp verzamelen en geluidloos rondcirkelen op het niveau waar de mieren zich bevinden, soms vreemde capriolen uithalend om links en rechts de moddervette insecten weg te pikken. Maar ik heb op zulke avonden ook wel Zilvermeeuwen mieren

zien vangen. Overigens vinden deze smulpartijen vaak op grote hoogte plaats, zodat het niet altijd meteen is te zien om welke soort meeuw het gaat.

7. DUIVEN - COLUMBIDAE

Twee soorten zijn vaste bewoners van het Cantonspark: De Houtduif en de Turkse tortel. Beide zijn gemakkelijk herkenbaar, eerst genoemde is een grote ietwat lompe duif met een witte schouderplek, laatstgenoemde is kleiner, sierlijker en heeft een zwarte streep in de hals. Een derde soort, de Tortelduif, ook een kleinere soort, heeft in de hals zwarte en witte streepjes. Maar deze soort heb ik zelf nooit in het park gezien; hij kwam er volgens oudere waarnemingen in ieder geval vroeger wel voor, zelfs broedend (Gerard de Vries). Het is, in tegenstelling tot beide eerste genoemde soorten een soort die in het koude seizoen, soms al vroeg in de nazomer en vroege herfst wegtrekt en pas laat in het voorjaar weer terugkeert. Misschien is dat een reden waarom hij niet zo gemakkelijk wordt waargenomen. Houtduif en Turkse tortel zijn ook door hun gekoer en in het geval van de Turkse tortel ook nog eens door een soort jammerkreetjes bij het neerstrijken, steeds goed te herkennen.

8. UILEN - STRIGIDAE

De Bosuil is in onze regio een algemene verschijning. Deze voornamelijk 's nachts opererende vogel verraadt zijn aanwezigheid vaak door een aantal typische geluiden. De vogel broedt in Baarn, ook in de grotere bosachtige gebieden binnen de bebouwde kom en op verschillende plaat-

sen in het dorp kan men 's nachts de elkaar luid toeroepende vogels horen.. Overdag rusten ze in bomen, en zitten dan vaak op dikke takken, dicht bij de stam. Rustende Bosuilen zijn verschillende malen ook in het Cantonspark gezien maar ook het voeren van jonge dieren heb ik éénmaal ook in het park kunnen zien, in een lage boom midden in de voormalige systeemtuin. De jonge dieren wachtten er luid bedelend, een ouder op, die waarschijnlijk pendelt tussen de nabije muizenrijke Eempolder en de rust- en voederplek van de jongen in het park. Braakballen van de Bosuil worden verspreid door het park aangekomen, maar toch voornamelijk onder de hoogste naaldbomen in het Pinetum. Een enkele keer ook onder de colonnade. Van het broeden van de Bosuil in het park zelf heb ik geen gegevens maar het zou bepaald geen verrassing zijn als iemand het wel heeft vastgelegd. Er zijn ter uitnodiging op twee plaatsen nestkasten voor Bosuilen opgehangen in hoge bomen.

Een bijkomend probleem bij de bestuuring van 's nachts opererende vogels is natuurlijk het feit dat het park 's nachts niet meer toegankelijk is en zulke toevallige waarnemingen van buiten het park moeten worden gedaan. Wat dat betreft helpt de luidruchtigheid van sommige uilen hierbij een handje. Dit laatste feit is er ook de oorzaak van dat de aanwezigheid van de Ransuil in het park tijdens twee achtereenvolgende vroege voorjaren, begin deze eeuw, is vastgesteld. Deze vogel heeft immers een typische, niet eens zo luide maar wel verdragend roep. Daardoor kon

Bosuilen zijn regelmatig bezoekers van het Cantonspark (aquarel Gerard de Vries)

de nachtelijke aanwezigheid van tenminste één Ransuil in of zeer dicht bij het park toentertijd gedurende twee achtereenvolgende nachten worden geconstateerd. Opmerkelijk was het bezoek van tenminste 5 Ransuilen aan een tuin in de Nicolaas Beetslaan in Baarn, in januari 1978. Deze uilen verbleven daar wekenlang en hadden ook veel bekijks. Hoever zij zich 's nachts van hun slaapbomen verwijderden is niet bekend, maar ze zullen vast wel eens de richting van het Cantonspark zijn ingeslagen, want dat lag op niet meer als een steenworp van de slaappleaats.

Van de andere uilen waarvan waarnemingen op Baarns grondgebied zijn opgetekend, t.w. de Kerkuil, de Velduil en de Steenuil heb ik geen enkele aanwijzing voor aanwezigheid in het Cantonspark.

9. GIERZWALUWEN - APODIDAE

Dat de Gierzwaluw nooit in het Cantonspark heeft gebroed zal niemand verbazen. De vogels huizen onder dakpannen en tegenwoordig ook in speciaal op hun behoeften afgestemde nestkasten. Maar van eind april tot omstreeks 1 augustus vullen talrijke Gierzwaluwen ieder jaar weer het luchtruim, met hun luchtacrobatiek en met hun kenmerkende "gegier". Ik reken ze daarom wel degelijk tot de avifauna van het park en heb menigmaal gezien dat ze ook gericht op insecten jagen boven bepaalde boomgroepen van het park.

De Gierzwaluw hoort tot de trekvogels waar in het voorjaar een breed publiek als het ware op wacht. En het is elk jaar weer een sensatie om, meestal zo rond koninginnedag, de eerste teruggekeerde vogels

te kunnen begroeten. Er zijn overigens ook vroegere waarnemingen bekend uit het Baarnse luchtruim. In sommige jaren worden de eerstelingen al medio april gesignaleerd. Hun vertrek, nauwelijks drie maanden later, valt minder op. Half juli cirkelen ze nog in grote opgewonden groepen rond maar dan, op een dag rond 1 augustus, zijn ze ineens allemaal verdwenen. Je kunt dan nog wekenlang overtrekkende Gierzwaluwen spotten, maar de bewoners van nesten in de omgeving zijn dan al allemaal aan hun lange reis naar de wintergebieden begonnen.

10. SPECHTEN - PICIDAE

De Grote bonte specht broedt sinds jaar en dag in het Cantonspark, met name in een Hemelboom dicht bij de Wintertuin en in de oudste Ginkgo van het park, niet ver van "het rond". Er wordt door sommigen wel eens kritisch naar deze nestbomen gekeken, in het vermoeden dat ze eerder zullen kunnen omvallen. Maar in het geval van onze Hemelboom waaide daar enkele jaren geleden bij hevige rukwinden juist een niet door Spechten bewoonde stam omver en veroorzaakte grote schade, terwijl de stam met de spechtennesten rustig bleef staan. De Spechten-Ginkgo is nu, zomer 2010, een behoorlijke zieke boom, met een deerlijk geslonken kroon.

In de plantenziektkundige literatuur wordt de vraag naar de schadelijkheid van Spechten telkens weer uitvoerig behandeld. Er is geen twijfel mogelijk of een boom met een aantal nesten boven elkaar aan stevigheid inboet. Maar daartegenover staat dat de specht pas gaat hakken in

Holenduif met jong (tekening Gerard de Vries)

bomen die al om andere redenen verzwakt zijn, al is de oorzaak daarvan vaak niet van buitenaf te zien. Maar hoe het ook zij, de Grote bonte specht is en blijft een welkome verschijning in het Cantonspark. Bezoekers en omwonenden in een ruime kring rond het park horen er elk voorjaar weer hun kenmerkende roffels op dode takken.

De Kleine bonte specht is in 2007 en 2008 frequent gespot in de hoge bomen rond de colonnade. Het lijkt er op dat hij daar in die periode ergens heeft gebroed, en als dat waar is betreft het een belangrijke aanwinst, in die zin dat uit oudere waarnemingen blijkt dat deze soort in Baarn incidenteel gezien is maar zonder specifieke waarnemingen in het Cantonspark zelf. Het zou

dus een geval van “terug van weggeweest” kunnen zijn.

Dat de Groene specht in de vijftiger jaren nog broedde in het park of in de nabije omgeving staat wel vast, maar de vogel lijkt daarna gevlogen, en wordt nog maar sporadisch gezien. Hij wordt 's winters, nog wel eens waargenomen als begeleider van een grote gemengde groep mezen en ander klein grut. Maar over de frequentie van zijn aanwezigheid in het park zijn geen gegevens voorhanden. Hij geldt als een plaatsgetrouwe standvogel, die alleen 's winters wel eens uitstapjes naar verder gelegen oorden maakt. Hoe dat te rijmen is met een zekere waarneming in augustus 2005, is niet duidelijk. Deze vogel werd op een stille ochtend opgeschrikt in het pinetum, en ik weet niet wie er het meeste van schrok want de vogel vloog bij onze nadering in grote vaart weg in zuidelijke richting.

Van de Zwarte specht zijn wel een aantal waarnemingen in de bebouwde kom van Baarn bekend, maar niet uit het Cantonspark. Deze vogel moet vroeger met name in de oudere bossen rond Baarn niet zeldzaam zijn geweest. Ik zelf ken hem van verschillende stekken in de Lage Vuursche. Er moet rekening mee worden gehouden dat hij op zeker moment toch weer in het park opduikt.

11. ZWALUWEN - HIRUNDINIDAE

Zowel de Boerenzwaluw als de Huiszwaluw broeden in wisselende aantal in Baarn, vooral aan de buitenkant van het dorp, onder bruggen en in boerderijen en schuren in de omgeving. Hoewel het

mogelijk is dat er ooit zwaluwen in het Cantonspark gebroed hebben, is daarvan nooit iets opgetekend. Beide genoemde soorten kunnen incidenteel in het park gezien worden, met name laag over de vijver scherende exemplaren op zoek naar insecten, die ze in de vlucht weten te bemachtigen.

Wordt vervolgd; na de laatste aflevering volgt nog een lijst van bronnen waaruit geciteerd is.

BOMEN OVER BOEKEN OVER BOMEN

Marcel de Cleene – De Plantencode. De betekenis van kruiden, struiken en bomen in de Europese volkscultuur. Uitgave Davidsfonds, Leuven, 2008. 407 pagina's. ISBN: 978 90 5826 5166

Deze kloeke pocket van Belgische origine geeft een uitstekende samenvatting van alles wat er, bibliotheken vol, geschreven is over de houding van mensen uit alle tijden tegenover de planten wereld. Wij kunnen het ons in onze verstedelijkte wereld van nu nauwelijks voor stellen dat de mensen vroeger een heel andere houding hadden t.o.v. de natuur waarin zij leefden. Al in praehistorische tijden was de natuur voor de mens in alle opzichten heel nabij. Men leefde ervan. Planten betekenden voedsel en medicijnen voor mens en dier maar men wist zich ook afhankelijk en ondergeschikt aan wat er in die natuur gebeurde. Alles wat men niet begreep probeerde men te verklaren door het te verbinden aan mytische figuren en goden. Godsdiensten en culturen ontstonden uit dit streven

en vonden hun symbolen in de omringende natuur. In latere tijden kwamen er voor veel natuurverschijnselen plausibele verklaringen, zonder inmenging van de goden maar tot in onze dagen speelt verbondenheid met de natuur een rol.

In verschillende inleidende hoofdstukken wordt ingegaan op deze ontwikkelingen. In het hoofdstuk "De taal der bomen" wordt de verbondenheid van bomen met goden behandeld. Nog steeds bestaande rituelen met meibomen, oogstbomen, palmtakken, levensroeden en geneesbomen hebben hun wortels in voorhistorische, animistische tijden maar zijn, met name in Europa, vaak overgenomen en ingepast in de christelijke cultuur.

Het grootste deel van het boek bestaat uit een opsomming van de plantenfamilies in alfabetische volgorde. Binnen de families worden geslachten en soorten behandeld die in de loop van de geschiedenis een rol

hebben gespeeld. De beschreven botanische kenmerken worden maar summier vermeld, maar de meeste aandacht gaat naar de symbolische betekenis van de soorten in de verschillende tijdperken. Er wordt aandacht besteed aan de verschillen in benadering in verschillende culturen Bij de Berk bijvoorbeeld blijkt dat de Noorse, Russische en Iers-keltische folklores verschillend omgaan met deze boom, die wel van ouds bij alle volkeren hoog in aanzien stond en symbool is van het leven zelf en van bescherming.

Het is verleidelijk om hier nog voorbeelden aan te halen. Vooral de passages over de “moderne” heiligenverering en hun wortels in vóórchristelijke tijden spreken mij aan. Maar ook de verklaring van nog steeds bestaande gebruiken, als het strooien met rijstkorrels bij bruiloften en het oprichten van meibomen in Nederlands en Belgisch Limburg blijken soms een onverwachte wortel in het verleden te hebben.

Het boek munt uit door de vele illustraties in de tekst, zowel reproducties van stoude afbeeldingen als recente foto's. Ook al is dit boek het zóveelste in een lange rij van vaak niet meer verkrijgbare boeken over hetzelfde onderwerp, het is een mooi vormgegeven en bovendien betaalbare eigentijdse samenvatting van een boeiend aspect van de botanie.

Frank Moens, redacteur Bomenstichting – Bijzondere bomen in Nederland, 250 verhalen. Uitgave van de Bomenstichting; isbn 978 8506 9348; 407 pagina's. Prijs: € 39,50; voor donateurs van de Bomenstichting € 34,50

Het boek is samengesteld door 6 boomdeskundigen, naast een speciale bijdrage van Koos van Zomeren en een inspirerend voorwoord van Jan Terlouw, waaruit het volgende citaat: “Misschien is de grootste kracht van de boom dat hij zich niet verplaatst; hij loopt niet weg. Toppunt van betrouwbaarheid. Geworteld in de aarde. Hij staat daar, verschaft nestelmogelijkheden aan vogels, brengt vruchten voort en werkt aan het mooiste, opmerkelijkste, veelzijdigste materiaal dat op aarde te vinden is: hout.”

Ook Koos van Zomeren toont zich in zijn bijdrage een echte bomenvriend, onder de titel “Bomen kunnen bijna alles – maar niet zonder paddenstoelen”. Deze waarheid als een koe ontleent hij aan een dialoog met Gerrit Keizer, een bekende mycoloog en bomenkenner.

Nog een citaat dat tot nadenken stemt en een belangrijk argument oplevert voor

bescherming van oude bomen: “Het punt is, beuken van vóór 1800, zijn nog onder gunstige omstandigheden opgegroeid, zij hebben een goede jeugd gehad. Nu kun je er wel jonge exemplaren voor in de plaats zetten, maar het duurt zeker 50 jaar vóórdát dat weer wat voorstelt.- en het is nog maar de vraag of die ooit een leeftijd van 200 jaar bereiken; de omstandigheden zijn in de tussentijd zoveel slechter geworden. Dus, nog eens, laten we toch zuinig zijn op onze boomveteranen”.

Er zijn verder nog twee inleidende hoofdstukken. De bekende Utrechtse boomdeskundige Bert Maes, regelmatig ook in het Cantonspark te vinden, schrijft over “Bijzondere bomen en hun geschiedenis” en Frank Moens, van de Bomenstichting, en zelf ook een Baarnaar die zich in het verleden ook in positieve zin met het Cantonspark heeft bemoeid, schrijft over monumentale bomen. Maes bespreekt ook onderwerpen als de ouderdom van bomen, monumentale bomen en de betrekkelijkheid van dat begrip voor Nederlandse omstandigheden en over de soms eeuwenoude restanten van de hakhoutcultuur in ons land. Van deze laatste categorie zijn voorbeelden te vinden op de Veluwe (36 m in omtrek) en in de Drunense duinen (30 m. in omtrek). Ondanks allerlei sterke verhalen zijn de oudste bomen van ons land niet ouder dan enkel eeuwen en blijken overgeleverde verhalen over duizendjarige Eiken en Linden niet te kloppen. Moens borduurt voort op dit thema en brengt verslag uit over de geschiedenis van het Landelijk register van Monumentale bomen. In beide hoofdstukken kunnen wij hier in Baarn inspiratie en aanknopingspunten

vinden voor het werk aan een lokale lijst van monumentale bomen, waar Mooi Baarn samen met de gemeente de eerste stappen al voor hebben gezet.

Het grootste deel van het boek bestaat uit een selectie van bijzondere bomen, die per provincie behandeld worden. Dat hier geen sprake is van volledigheid blijkt alleen al uit het feit dat de bijzondere bomen in het Cantonspark hier niet eens aan de beurt komen. Onder de Baarnse boomveteranen komen alleen de grote Amerikaanse eik in de Pekingtuin en de merkwaardig vervormde Trompetboom in de tuin van Paleis Soestdijk aan de orde. Deze hoofdmoot van het boek bevat, althans voor mij, een groot aantal verrassingen, waarvan ik er hier verder geen zal verklappen. Tenslotte komen in dit deel van het boek ook de Nederlandse Antillen en Aruba aan de beurt, met uiteraard een aantal bijzondere tropische bomen.

Een bijzonder slothoofdstuk is een lange lijst van de “dikste, hoogste en oudste bomen van Nederland. In deze lijst staat bijvoorbeeld ook onze *Metasequoia glyptostroboides*.

Rest mij nog te vermelden dat het boek heel rijk geïllustreerd is met talrijke mooie foto's en enkele reproducties van oudere afbeeldingen. Soms vind ik het jammer dat bepaalde op zich fraaie afbeeldingen aan de kleine kant zijn afgedrukt, maar ik denk wel dat juist dit onderdeel van het prachtig uitgegeven boek zal bijdragen aan het succes dat deze publicatie zonder twijfel ten deel zal vallen.

Kamperfolie nr. 137. *Lonicera maackii*, mei
2010)

